

JONG BEGINNEN

Aanbod 0 – 2,5 jaar

Inspiratiecollege 6 februari 2023

Aanleiding

Peuters met een risico op (taal)achterstand kunnen vanaf 2 á 2,5 jarige leeftijd naar de voorschoolse educatie (VE). Onderzoek wijst uit dat juist de eerste duizend dagen van een kind cruciaal zijn voor de verdere ontwikkeling. Het is dus belangrijk om zo vroeg mogelijk ontwikkelingsstimulering en ondersteuning te bieden. Binnen de kaders voor het gemeentelijk onderwijsachterstandenbeleid is aandacht voor de 0- tot 2,5-jarigen niet verplicht, maar het kan wel een essentiële bijdrage leveren aan hun ontwikkeling. In dit online inspiratiecollege staan we stil bij het waarom, wat en hoe. Het Inspiratiecollege wordt georganiseerd vanuit het GOAB Ondersteuningstraject voor gemeenten en VE-aanbieders.

Verslag

In dit inspiratiecollege wordt verkend wat binnen GOAB mogelijk is voor de doelgroep 0 tot 2- jarigen. We starten met een poll met de vraag:

Hebben jullie een gericht aanbod voor doelgroepkinderen van 0- 2 jaar?

Antwoord	Aantal	Percentage
Nee dat hebben wij niet	58	51%
Ja, georganiseerd door de kinderopvang/peuteropvang	39	35%
Anders	6	5%
Ja, georganiseerd door de JGZ/CJG/GGD	6	5%
Ja, georganiseerd door welzijn	4	4%

Ongeveer de helft van de deelnemers heeft (nog) geen aanbod voor de 0-2 jarigen. Bij de deelnemers die wel een aanbod hebben, is dat voor het merendeel door de VE-aanbieders gerealiseerd (35%).

Na deze aftrap en inventarisatie geeft Kees Broekhof (Sardes / Vinci Toponderwijs) een minicollage over taalontwikkeling en taalstimulering bij hele jonge kinderen.

Hoe ziet een giraf eruit?

- Powerpoint presentatie (PPT) bijgevoegd.

Taalontwikkeling 0-2,5 jarigen

Kees schetst het enorme belang van de eerste levensjaren van een kind voor de taalontwikkeling. In de periode van 0-4 jaar leert een kind woorden kennen, zinnen maken, verbanden leggen. Niet alleen over het hier en nu, maar ook over dingen die er op dat moment niet zijn; gebeurtenissen die plaats hebben gevonden of nog plaats gaan vinden.

Om de taal te leren moet een kind taal horen. Zogenaamde ‘wolfskinderen’¹ leren de taal nooit meer zo goed als kinderen die van jongs af aan met taal in aanraking komen. Kinderen hebben ons dus keihard nodig, ze leren niet vanzelf, maar door middel van interactie. Het gaat daarbij niet alleen om kwantiteit maar - nog belangrijker- ook om de kwaliteit.

¹ Wolfskinderen of wilde kinderen zijn kinderen die van jongs af aan zonder menselijk contact zijn opgegroeid en dientengevolge nauwelijks of geen kennis hebben van menselijk gedrag en taal

Uit onderzoek blijkt dat het aantal woorden dat een kind hoort in z'n eerste levensjaren enorm kan verschillen. Dit wordt ook de zogeheten *30 million word gap* genoemd – het verschil tussen kinderen die veel taal horen en die weinig taal horen. Voor de ontwikkeling van jonge kinderen is de taal die gericht is tot het kind (child-directed speech) het meest effectief. Het gaat daarbij ook om de interactie in het spreken, en dus het wachten op reactie van de baby/dreumes (serve and return). Ook taalkenmerken en begripsondersteuning doen er toe. Bij een 'goede' voorlezer zie je deze drie kenmerken dan ook terug.

Taalkenmerken van 'child-directed speech' of 'parentese':

- Eenvoudige zinnen
- 'Overdreven' intonatie
- Grote verschillen in toonhoogte
- Herhaling

Parentese is daarnaast gemiddeld 10 decibel harder dan gewone taal en dezelfde woorden worden vaak herhaald.

Als twee ouders ieder hun eigen moedertaal hebben, kunnen zij ieder in hun eigen taal met het kind spreken. Het kind leert beide talen. Advies is dat ouders in hun eigen taal met het kind spreken en niet geforceerd de andere taal aanleren als zij die zelf niet goed spreken.

Het belang van voorlezen

Voor de taalontwikkeling van de allerjongsten is interactie, waaronder beurtwisseling (serve and return) essentieel. Samen met een kind een boekje lezen levert de meeste gelegenheid tot beurtwisselingen (meer dan samen een liedje zingen, een verhaaltje vertellen of samen spelen). Dit wijst op het grote belang van voorlezen. Kenmerken van goed voorlezen zijn:

Interactiekenmerken:

- Het kind volgen
- Reageren op het kind

Taalkenmerken:

- 'Parentese'
- Aandacht voor het hier en nu

Begripsondersteuning:

- Aanwijzen
- Benoemen
- Herhalen
- Geluiden maken
- Gebaren maken
- Gezichten trekken

Voor peuters is recent met onderzoek de effectiviteit van de inzet van digitale prentenboeken aangetoond. Dit onderzoek richtte zich tot nu toe op kinderen vanaf 2,5 jaar oud, dus over het effect hiervan op jongere kinderen is geen bewijs. Er is nog geen onderzoek gedaan naar de inzet van digitale prentenboeken op jongere leeftijd.

Effectieve programma's

Er zijn verschillende programma's die ouders ondersteunen bij het voorlezen, om daarmee de taalontwikkeling van hun kind te stimuleren: bijvoorbeeld BoekStart; BoekStart-coaches op het consultatiebureau; Lezen op Recept (Reach out and Read, uitgevoerd door GGD-personeel). Naar het programma BoekStart is een aantal onderzoeken gedaan. [Op deze site](#) vind je de link naar het meeste recente onderzoek 'Vroeg begonnen, veel gewonnen' (2022). Er is ook een samenvatting beschikbaar. Ook het programma 'de VoorleesExpress' wordt regelmatig ingezet voor de allerjongsten. Deze interventie is door het Nederlands Jeugdinstituut (NJI) erkend als 'Effectief volgens eerste aanwijzingen'. Over het onderzoek [zegt het NJI](#): "Om na te gaan wat het effect is van de VoorleesExpress, heeft de Erasmus Universiteit een effectstudie uitgevoerd. Hieruit blijkt dat deelname aan de VoorleesExpress een statistisch significant positief effect heeft op het verhaalbegrip van

kinderen. Als er bij kinderen ten minste 15 keer is voorgelezen, is er sprake van een significant positief effect op katherkenning en op de intensiteit van voorlezen door ouder en kind. Bij de retentiemeting, afgenomen een aantal maanden na afloop van de VoorleesExpress zien we dat de stijgende lijn in het verhaalbegrip van kinderen die zich tijdens de interventieperiode voordeed, na afloop van de interventie afzwakt. De vooruitgang in katherkenning en de intensiteit van voorlezen door ouder blijft behouden als de interventie is afgelopen.” (Effectiviteit van de VoorleesExpress, Broens & Van Steensel, Erasmus Universiteit, 2019, in opdracht van Kunst van Lezen)

Voor professionals zijn er VVE-programma's die effect (kunnen) hebben op de taalontwikkeling van kinderen. Een aantal daarvan is opgenomen in de [databank Effectieve Jeugdinterventies](#) van het NJi, zoals Piramide, Opstapje (voorheen Instapje), Uk en Puk en Startblokken. Bij Opstapje en Piramide is ook de effectiviteit voor de 0-2-jarigen onderzocht. Bij Uk en Puk en Startblokken is de effectiviteit bepaald aan de hand van gebruikersonderzoeken. Dat geeft qua onderzoeksmethode minder betrouwbare resultaten dan andere onderzoeken, omdat het in gebruikersonderzoek vaak over de 'ervaren effectiviteit' gaat. Dat betekent echter niet dat van Uk en Puk en Startblokken is vastgesteld dat deze 'minder effectief' zijn.

Benieuwd naar welke andere VVE-programma's zijn onderzocht op effectiviteit? Het Nederlands Jeugdinstituut heeft een [databank effectieve jeugdinterventies](#). Als je benieuwd bent naar de (bewezen) effectiviteit van bepaalde interventies, raden we aan deze hierin op te zoeken. Het NJi geeft voor erkende interventies duidelijk aan in hoeverre de effecten zijn onderzocht. Er zijn daarnaast ook aanpakken/programma's in Nederland die niet zijn aangemeld voor de databank, maar waar in sommige gevallen wel onderzoeken van beschikbaar zijn. Soms ook Nederlands onderzoek.

In het '[Inspiratieboek baby's en dreumesen](#)' van het GOAB staat een overzicht van effectieve programmamethodes voor deze doelgroep. In bijlage 1 staan de voorwaarden van verschillende typen methodes beschreven, waaronder ook interventies met huisbezoeken. Ook staan praktijkervaringen van interventies voor 0-2,5 jarigen beschreven, waarbij ook wordt ingegaan op interventies die vrijwilligers inzetten.

Afsluiting

Kees sluit af met een mooi perspectief om direct mee aan de slag te kunnen:

- Stimulering van de taalontwikkeling is van groot belang
- We weten wat werkt
- De kwaliteit moet omhoog
- Via programma's kunnen we meer bereiken

Taalstimulering in Harderwijk

➤ *Ppt bijgevoegd.*

Els ter Steege geeft een kijkje in de keuken van ZorgDat, de welzijnsorganisatie in Harderwijk. Zij zetten al 20 jaar in op taalstimulering. Dat is gestart bij mensen thuis en later verder georganiseerd op locatie. De meerwaarde van de bijeenkomsten is dat mensen elkaar ontmoeten en ervaringen kunnen delen en uitwisselen.

ZorgDat werkt met Samenspel (0-2 jaar) en Peutertaal (2-4 jaar). Bij Samenspel wordt ook Puk (uit Uk en Puk) ingezet om kinderen nieuwsgierig te maken en te betrekken. Met de ouders (meestal moeders) worden opvoedthema's besproken. De inzet op taalstimulering heeft als (preventieve) doelen: interactie; taalaanbod; opvoedondersteuning en ontwikkelingsstimulering; ouderbetrokkenheid; verbreden van sociale omgeving.

In principe wordt er een planning gemaakt met vaste opvoedthema's die per bijeenkomst aan bod komen. Als uit de bijeenkomsten een bepaalde vraag van ouders komt, wordt hier gehoor aan gegeven en wordt dit thema geagendeerd.

Bij elke bijeenkomst zijn ongeveer 8 koppels ouder en kind aanwezig. Soms komen ook broertjes of zusjes mee, met name jongere broertjes of zusjes. Dan komt een ouder met twee kinderen naar de groep. Oudere broers of zussen gaan vaak al naar (de voor)school, zij zijn er incidenteel bij als er

bijvoorbeeld sprake is van een studiedag. Deelname is gratis voor ouders. De bijeenkomsten worden begeleid door 2 pedagogisch medewerkers, bij voorkeur HBO geschoold. Dit is geen harde eis, het kan ook dat een ervaren MBO-opgeleide pedagogisch medewerker voldoende kennis en vaardigheden heeft om de opvoedondersteuning te bieden. De bijeenkomsten vinden plaats in wijkhuizen / basisscholen, die door ZorgDat worden gehuurd. Het streven is om in elke wijk bijeenkomsten te organiseren.

Er komen vooral moeders naar de SamenSpel bijeenkomsten. Het is op het moment geen prioriteit van ZorgDat om zich met het aanbod specifiek op vaders te focussen. Nu richt ZorgDat zich met name op NT2 en laaggeletterde ouders.

ZorgDat probeert de ouders die naar SamenSpel komen te motiveren om elke keer te komen, omdat hun kindje anders steeds opnieuw moet wennen. Ze proberen mede door de opvoedondersteuning echt een relatie aan te gaan met ouders, wat ouders vervolgens stimuleert om opnieuw te komen. Vaak lukt dat en komen ouders steeds opnieuw, maar niet altijd. Dit verschilt per ouder.

De toeleiding verloopt via het consultatiebureau, maatschappelijk werk, financieel trefpunt, peuterspeelzalen, vrienden en familie of eigen initiatief van de ouders. Indicatoren voor deelname zijn;

- Thuis slecht of geen Nederlands
- Sociale isolatie
- Sociale problematiek kinderen

Er vindt afstemming plaats binnen een netwerk met peuteropvang, CJG, bibliotheek en voorleesexpress, kinderdagverblijf, Taalmaatjes en Pactum (de aanbieder van jeugdhulp in Harderwijk).

SamenSpel van Zorgdat wordt volledig gefinancierd vanuit OAB-middelen. In het budget zitten op dit moment ook kosten voor de huur van de ruimte. ZorgDat huurt voor een maatschappelijk tarief. Omdat ZorgDat ook al ruimtes heeft waar ze gebruik van maken, gaat nu ongeveer 6% van het totale budget voor de activiteiten voor de doelgroep naar ruimtahuur. De professionals zijn verantwoordelijk voor o.a. de voorbereiding van bijeenkomsten, huisbezoeken, contacten onderhouden, ondersteuning bij opvoeding, doorverwijzen, etc., registratie, nascholing en contact met de accounthouder van de gemeente.

Afronding

Iris sluit af met de belangrijkste uitkomsten van dit inspiratiecollege:

- Kinderen hebben ons keihard nodig bij hun taalontwikkeling
- Kwantiteit en met name kwaliteit zijn essentieel
- Voorlezen is heel zinvol, ook voor deze doelgroep

We hebben daarvan onderbouwing gezien in het minicollege van Kees Broekhof en een mooi praktijkvoorbeeld van Els ter Steege. Daarvoor heel veel dank!

Heb je nog andere vragen of opmerkingen? Neem gerust contact op!

[Iris Wierdsma](#)

Sardes

[Simone den Hollander](#)

Sardes

[Anne Ketelaar](#)

Oberon

[Carla Bienemann](#)

Brancheorganisatie Kinderopvang

[GOAB Kansen voor kinderen](#)